

Trendy zmian finansowania górnictwa węgla przez międzynarodowe instytucje finansowe

Trends of changes in financing coal mining by international financial institutions

Dr hab. inż. Arkadiusz Kustra*)

Mgr inż. Stanisław Pawłowski *)

Mgr inż. Diana Kozieł*)

Treść: W artykule zostały przedstawione działania największych instytucji finansowych w zakresie realizacji założeń porozumienia paryskiego. Zasadniczym celem artykułu było ukazanie tendencji w finansowaniu górnictwa węgla przez międzynarodowe instytucje finansowe, wynikających z realizacji przez te instytucje założeń porozumienia paryskiego. Cel artykułu przełożył się na jego strukturę, obejmującą sześć części. We wstępie przedstawiono uzasadnienie podjęcia tematu oraz nakreślono omówioną tematykę. W kolejnych rozdziałach zaprezentowano genezę oraz założenia porozumienia paryskiego. Zidentyfikowano scenariusze realizacji założeń wspomnianego porozumienia oraz działania międzynarodowych instytucji finansowych. Dla porównania wskazano zakres inwestycji w czystą energię, jakie są realizowane przez instytucje finansowe rezygnujące z finansowania górnictwa węglowego i energetyki opartej na nim.

Abstract: In this article the activities of major global financial institutions on implementation of Paris Agreement are shown. The aim of this paper is to present current tendencies in financing of coal mining by global financial institutions as a result of implementation of Paris Agreement by these institutions. The aim of the article defined its structure, containing six parts. In the introduction the substantiation of taking up the subject is presented and a brief introduction to the topics done. In the first chapter, the genesis and the aims of Paris Agreement are presented. In the second chapter, the possible scenarios of achieving the aims of Paris Agreement are shown. The third chapter describes the activities undertaken by global financial companies to achieve the goals of Paris Agreement. In fourth chapter investing in clean energy by global financial institutions is described. The last part of the article is a summary.

Słowa kluczowe:

finansowanie, górnictwo węgla, międzynarodowe instytucje finansowe

Key words:

financing, coal mining, international financial institutions

1. Wstęp

W chwili obecnej jednym z wyzwań dla przedsiębiorstw górniczych na świecie jest zapewnienie finansowania ich działalności operacyjnej i inwestycyjnej w celu realizacji polityki strategicznej. W ujęciu ogólnym pozyskanie kapitałów i ich optymalna struktura stanowi jeden z kluczowych czynników generowania wartości dla właściciela. Właściwa dźwignia finansowa, odzwierciedlająca stosunek kapitałów obcych do kapitałów własnych, umożliwi osiągnięcie akceptowalnych kosztów finansowania dla podejmowania decyzji związanych z realizacją efektywnych projektów geologiczno-górnictwowych.

Aktualny klimat ekonomiczny w górnictwie nie sprzyja jednak finansowaniu opartym na tradycyjnych źródłach

kapitałów, możliwych do zastosowania w warunkach stabilnego otoczenia rynkowego. Niestabilność cen, nieelastyczna struktura aktywów, jak również duże ryzyka formalnoprawne oraz polityczne nie pozwalają branży i jej przedsiębiorstwom w pełni korzystać z możliwości rynku finansowego. Brak kapitałów na rozwój, a także problemy bieżącego finansowania i wysokie koszty finansowe prowadzą do odrzucenia perspektywicznych projektów, spowolnienia już realizowanych lub ich zamknięcia (Kustra, 2018).

Szczególnie problemy braku finansowania dotyczą górnictwa węgla kamiennego oraz energetyki opartej na tym nośniku. Przykłady ostatnich lat pokazują, że banki i fundusze wycofują swoje zaangażowanie na skutek realizacji polityki etycznej opartej na walce z zanieczyszczeniem klimatu, jak również ideologii zrównoważenia produkcji energii bazującej na źródłach niskoemisyjnych i odnawialnych.

*) AGH Akademia Górniczo-Hutnicza, WGiG

2. Porozumienie klimatyczne z Paryża

W ostatniej dekadzie wyraźnie widoczne były działania na arenie międzynarodowej zmierzające do stworzenia wspólnej, spójnej polityki na rzecz ochrony klimatu. Począwszy od konferencji w Kopenhadze w 2009 roku, której wyniki zostały następnie sformalizowane i sprecyzowane w Cancun, poprzez odbywające się w kolejnych latach konferencje klimatyczne w Durbanie, Ad-Dauha oraz Warszawie, aż do konferencji w Limie w 2014 roku, opracowywane były założenia planu klimatycznego, podpisanego ostatecznie w 2015 roku podczas konferencji w Paryżu ([http://roadtoparis ...](http://roadtoparis...)). Porozumienie paryskie jest pierwszym w historii, prawnie wiążącym światowym porozumieniem w dziedzinie klimatu. Do najważniejszych ustaleń porozumienia zalicza się: ([https://ec.europa.eu ...](https://ec.europa.eu...))

- łągodzenie zmian klimatu poprzez zmniejszanie emisji; szczególne ustalenia obejmują:
 - utrzymanie wzrostu średniej temperatury na świecie na poziomie niższym niż 2°C powyżej poziomu sprzed epoki przemysłowej,
 - dążenie do ograniczenia wzrostu do poziomu 1,5°C, co znacznie obniżyłoby ryzyko i skutki zmian klimatu,
 - konieczność jak najszybszego osiągnięcia w skali świata punktu zwrotnego maksymalnego poziomu emisji, przy założeniu, że krajom rozwijającym się zajmie to dłużej,
 - doprowadzenie do szybkiej redukcji emisji zgodnie z najnowszymi dostępnymi informacjami naukowymi.
- przejrzystość i śledzenie postępów - założenie spotkań rządów co 5 lat w celu:
 - wyznaczania ambitniejszych celów w zakresie polityki klimatycznej, zgodnie z aktualnym stanem wiedzy,
 - zdawania sprawozdań sobie nawzajem oraz opinii publicznej o postępach w osiągnięciu celów,
 - śledzenia postępów w realizacji celu długoterminowego przy pomocy systemu gwarantującego przejrzystość i rozliczalność.
- przystosowanie się do zmian klimatu:
 - poprawianie zdolności społeczeństw do radzenia sobie ze zmianami klimatu,
 - udzielanie krajom rozwijającym się stałego wsparcia w zwiększonym wymiarze, aby umożliwić im dostosowanie się do zmian klimatu,
- działania w zakresie możliwych strat i szkód:
 - uznanie znaczenia ostrzegania o możliwych stratach i szkodach, związanych z niekorzystnym wpływem zmian klimatu oraz minimalizowania ich i reagowania na nie,
 - uznanie potrzeby współpracy i lepszego rozumienia, działania i wsparcia w różnych obszarach, takich jak systemy wczesnego ostrzegania, gotowość na wypadek sytuacji wyjątkowych oraz ubezpieczenie od ryzyka.
- rola miast, regionów i władz lokalnych - strony wezwano do:
 - wzmocnienia wysiłków i wspierania działań służących zmniejszeniu emisji, budowania odporności na niekorzystne skutki zmian klimatu i zmniejszania podatności na zagrożenia związane ze zmianami klimatu,
 - podtrzymywania i propagowania współpracy na poziomie regionalnym i międzynarodowym.
- wsparcie w realizacji założeń porozumienia:
 - UE i inne kraje rozwinięte będą nadal wspierać działania chroniące klimat, które zmierzają do ograniczenia emisji oraz budować odporność na skutki zmian klimatu w krajach rozwijających się. Pozostałe państwa zachęca się do udzielania wsparcia lub kontynuowania

takiego wsparcia na zasadzie dobrowolnej. Kraje rozwinięte mają zamiar nadal przeznaczać na ten wspólny cel 100 mld USD rocznie do 2020 roku i przedłużyć to rozwiązanie do roku 2025. Po tym okresie zostanie wyznaczony nowy, ambitniejszy cel.

Unia Europejska formalnie ratyfikowała porozumienie paryskie 5.10.2016, co umożliwiło jego wejście w życie 4.11.2016 roku.

3. Scenariusze realizacji porozumienia paryskiego

Niezależnie od działań w zakresie regulacji prawnych, odpowiedzią światowej gospodarki na przyjęte jesienią 2016 roku porozumienie było wprowadzenie oraz zaostrzenie przez największe światowe instytucje finansowe regulacji w zakresie finansowania górnictwa węgla kamiennego oraz energetyki opartej na węglu. Instytut Ekonomii Energii i Analiz Finansowych (*IEEFA*) opracował obszerny raport ukazujący motywy oraz konkretne działania podejmowane przez najważniejsze instytucje finansowe świata, definiowane jako podmioty o wartości kontrolowanych aktywów i/lub kapitalizacji rynkowej na poziomie powyżej 10 mld USD (*Buckley 2019*).

Autorzy raportu wskazują na 3 główne czynniki składające do konieczności szybszego wprowadzania zmian w zakresie polityki klimatycznej, aby możliwe było choćby częściowe osiągnięcie założeń porozumienia paryskiego, podkreślając jednocześnie opieszałość rządów w zakresie tworzenia regulacji prawnych zmierzających do ich realizacji. Według raportu, już ponad sto globalnych instytucji finansowych zakłada restrykcje w finansowaniu i/lub dezinvestycje w węgiel jako źródło energii, co jest jasną odpowiedzią sektora finansowego na rosnącą rozbieżność między obecną tendencją w światowej emisji dwutlenku węgla a poziomem koniecznych inwestycji, by w skali świata możliwe było osiągnięcie założeń porozumienia paryskiego.

Jako pierwszą z przyczyn konieczności intensyfikacji działań w zakresie klimatu, raport podaje opracowaną przez Międzynarodową Agencję Energetyki (IEA) analizę, zgodnie z którą utrzymanie dotychczasowej intensywności działań na rzecz klimatu przez państwa, będzie skutkowało podwyższeniem temperatury do poziomu powyżej 2,7°C lub wyższej. Dla odróżnienia, wdrożenie stworzonego przez IEA scenariusza rozwoju energetyki odnawialnej dawałoby pięćdziesięcioprocentową szansę realizacji założenia o wzroście nieprzekraczającym 2°C.

Kolejny czynniki prowadzący do przyspieszenia dezinvestycji w węgiel kamienny, połączonej z instytucjonalizacją rygorystycznych regulacji w zakresie klimatu wynika z opracowań grupy zadaniowej do spraw ujawniania informacji finansowych związanych ze sferą klimatu (ang. *Task Force on Climate-related Financial Disclosures*, TCFD), międzynarodowej instytucji działającej w powiązaniu z rynkiem finansowym, założonej w celu stworzenia i rozwijania zestawu rekomendacji w zakresie dobrowolnego i spójnego ujawniania informacji dotyczących ryzyk finansowych związanych z klimatem. Pod przewodnictwem Marka Carneya, dyrektora Banku Anglii, Rada Stabilności Finansowej (ang. *Financial Stability Board*, FSB) (*Buckley 2019*), międzynarodowa organizacja monitorująca oraz rekomendująca globalne systemy finansowe, zdecydowanie opowiedziała się za prowadzoną przez przedstawicieli przemysłu organizacją TCFD oraz jej (przynajmniej na chwilę obecną) dobrowolnymi ustaleniami w zakresie ujednoliconego i spójnego ujawniania informacji finansowych uznających i szacujących poziom ryzyk związanych z klimatem jako istotnych z punktu widzenia

instytucji finansowych. Mimo iż przedsiębiorstwa nie są obecnie zobowiązane do postępowania zgodnie z wytycznymi TCFD, organy nadzorujące i sądy (na przykładzie Australii) coraz częściej zauważają, iż dyrektorzy spółek, w ramach obowiązku powierniczego, są zobligowani do szacowania, zarządzania oraz raportowania wszystkich kluczowych ryzyk udziałowcom.

Jako trzeci czynnik napędzający dezinvestowanie w sektor węgla kamiennego autorzy raportu ukazują rozdźwięk między zdolnościami produkcyjnymi a poziomem ich wykorzystania w obszarze energetyki opartej na węglu kamiennym. Podczas gdy poziom mocy produkcyjnych światowych elektrowni węglowych w ciągu ostatniej dekady stale rósł, globalny poziom wykorzystania tychże zdolności (utyliczacja) osiągał w tym okresie rekordowo niskie poziomy każdego roku (rys. 1). Odnawialne źródła energii i kryterium efektywności energetycznej mocno podważyły opłacalność energetyki opartej na węglu.

Międzynarodowa Agencja Energetyki (IEA), działająca w ramach Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), publikuje corocznie raport „Perspektywy światowej energetyki”, w którym podejmuje między innymi próbę modelowania światowego zapotrzebowania na energię, używając różnych scenariuszy. Na potrzeby niniejszej publikacji przedstawiono scenariusze opracowane przez IEA w zakresie realizacji założeń porozumienia paryskiego.

Scenariusz Rozwoju Energetyki Odnawianej (ang. *Sustainable Development Scenario, SDS*) ukazuje najbardziej pożądaną scenariusz w odniesieniu do globalnego bezpieczeństwa, w którym narody pracują wspólnie w celu skutecznego ograniczenia zmian klimatu poprzez całkowitą transformację rynku energii. Zgodnie z *SDS*, w przypadku braku działań, ilość dwutlenku węgla do wyemitowania, by wciąż możliwe było uzyskanie wzrostu temperatury poniżej 1,5°C, zostanie wykorzystana już w 2023, natomiast poniżej 2°C do 2040 roku. *SDS* nie spełnia wymagania w zakresie wyznaczania drogi do osiągnięcia założeń porozumienia paryskiego w zakresie utrzymania wzrostu poziomu temperatury poniżej

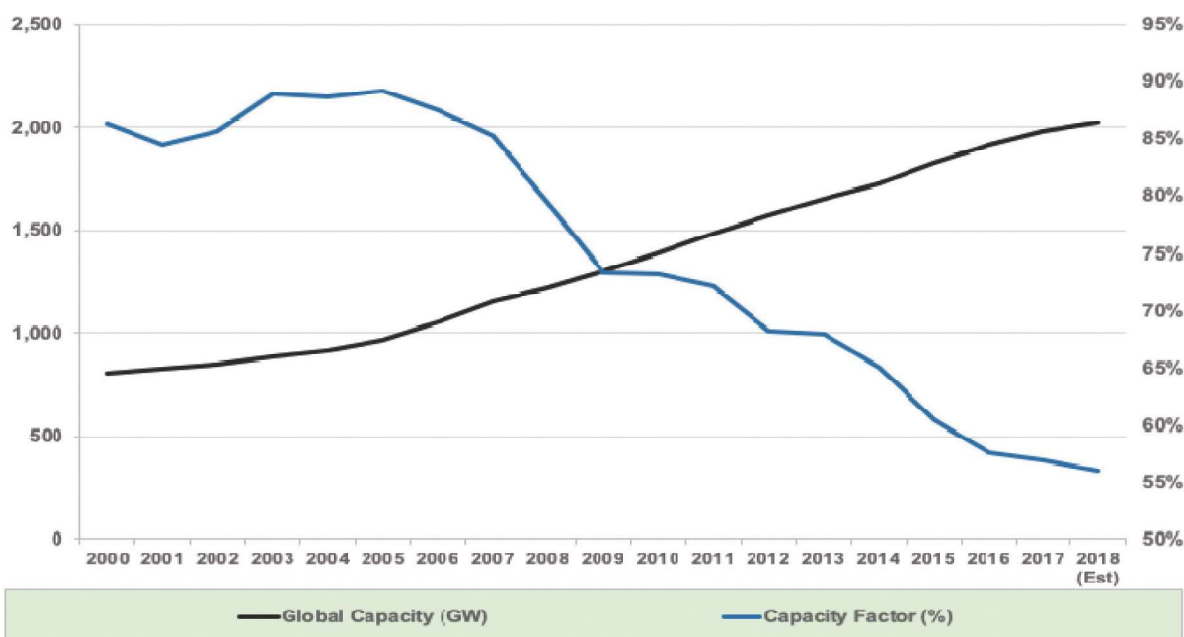
poziomu 2°C, nawet w najmniejszym stopniu. *SDS* przewiduje znaczący spadek popytu na węgiel energetyczny, ze spadkiem globalnego handlu tym surowcem o 59% do roku 2040.

Scenariusz Nowych Regulacji (ang. *New Policies Scenario, NPS*) jest pośrednim scenariuszem IEA. Zakłada powolny wzrost emisji do roku 2040 oraz globalny wzrost temperatury o około 2,7°C do połowy wieku. Przewiduje on, że rządy i narody nie podejmą znaczących działań w zakresie redukcji emisji dwutlenku węgla i nie wykażą zaangażowania w realizację założeń porozumienia paryskiego. Według tego scenariusza, globalny handel węglem spadnie do roku 2040 o 5%.

Scenariusz Bieżących Regulacji (ang. *Current Policies Scenario, CPS*) zakłada brak efektywnych, instrumentalnych działań w zakresie ochrony klimatu, skutkujący ciągłym wzrostem globalnej emisji dwutlenku węgla oraz przekroczeniem granicy wzrostu temperatury powyżej 1,5°C już w 2022. Co do zasady, *CPS* jest scenariuszem nieaktualnym, gdyż żadne regulacje oraz badania wykonywane po czerwcu 2018 roku nie były w nim uwzględnione.

Scenariusz 66% poniżej 2°C – według tego scenariusza, globalne polityki klimatyczne tworzone są w taki sposób, by dać 66% szans na osiągnięcie założenia o wzroście temperatury mniejszym niż 2°C. Założenie jest spełnione poprzez bezprecedensową poprawę wszelkich technologii niskoemisyjnych we wszystkich krajach oraz szybkie wycofywanie się ze wszelkich subwencji na rzecz paliw kopalnych, łącznie ze znaczącym wzrostem kosztów emisji CO₂, a także szeroko zakrojone reformy rynku energii oraz ograniczenia udziału w rynku. Scenariusz przewiduje najszybszy zanik rynku węgla energetycznego oraz zakłada większe prawdopodobieństwo spełnienia założeń porozumienia paryskiego w zakresie utrzymania wzrostu temperatury znacznie poniżej 2°C.

Scenariusz poniżej 2°C. (ang. *Beyond 2°C Scenario, B2DS*) zakłada szybką dekarbonizację połączoną z międzynarodowymi celami w zakresie wprowadzania regulacji. Aby osiągnąć zerową emisję do roku 2060, ponoszone są bardzo wysokie nakłady inwestycyjne na innowacyjność w zakresie

Rys. 1. Porównanie wzrostu światowego poziomu zdolności produkcyjnych elektrowni węglowych do wskaźnika ich wykorzystania. Źródło: (Buckley 2019)

Fig. 1 Comparison of the increase in the global level of production capacity of coal-fired power plants to their utilization ratio. Source: (Buckley 2019)

technologii w energetyce, a rozwiązania są wdrażane wszędzie, gdzie to tylko możliwe w całym systemie produkcji i dystrybucji energii, czego rezultatem jest osiągnięcie z prawdopodobieństwem 50% celu wzrostu temperatury do poziomu maksymalnie 1,75°C, biorąc pod uwagę całą emisję CO₂ z sektora energetycznego.

Zgodnie z opinią IEEFA scenariusz *SDS* jest najwierniejszym odwzorowaniem prawdopodobnej przyszłości energetyki światowej, ale to scenariusz *B2DS* jest tym, do którego zobowiązują się dążyć światowe instytucje finansowe podczas wyznaczania sobie celów związanych z realizacją założeń porozumienia paryskiego.

4. Działania światowych instytucji finansowych zmierzające do realizacji założeń porozumienia paryskiego

Zgodnie z raportem IEEFA, do lutego 2019 roku, ponad 100 instytucji finansowych o zasięgu globalnym, w tym około 40% z grona 40 największych banków międzynarodowych oraz 20 największych agencji ubezpieczeniowych. Najważniejsze kroki podejmowane przez tego typu instytucje w ostatnich latach pokazane zostały na rys. 2.

Autorzy raportu podzielili instytucje finansowe na sześć kategorii, ukazując następnie najważniejsze podmioty działające w danej kategorii oraz działania przez nie podjęte, zmierzające do realizacji założeń porozumienia paryskiego. Kategorie zostały przedstawione poniżej:

- globalne podmioty zarządzające aktywami,
- wielostronne banki rozwoju,
- agencje kredytów eksportowych,
- krajowe fundusze rozwoju,
- globalne agencje ubezpieczeń,
- wiodące banki globalne.

4.1. Globalne podmioty zarządzające aktywami

Opublikowane podczas Konferencji Narodów Zjednoczonych w Sprawie Zmian Klimatu (ang. *United Nations Climate Change Conference, COP24*) w 2018 roku oświadczenie globalnych inwestorów do rządów w sprawie zmian klimatu (*Briefing ... 2018*) (ang. *Global Investor Statement to Governments on Climate Change*) podpisane przez 415 instytucji, w tym między innymi niektóre z największych światowych funduszy inwestycyjnych, zarządców aktywami oraz firm ubezpieczeniowych, reprezentujących łącznie ponad 32 miliardy USD w wartości aktywów, w szczególności trzy nadrzędne priorytety:

- osiągnięcie celów porozumienia paryskiego,
- zwiększenie zainteresowania sektora prywatnego inwestycjami w technologie niskoemisyjne oraz
- zaangażowanie w poprawienie raportowania finansowego w zakresie informacji związanych z klimatem.

Raport ukazuje rosnącą dynamikę oraz rozszerzający się zakres dezinvestowania w węgiel energetyczny, podobnie jak w przeszłości miało to miejsce w odniesieniu do tytoniu, azbestu czy firm zbrojeniowych.

Największe podmioty z tej grupy oraz działania przez nie podejmowane zostały przedstawione w tabeli 1.

4.2. Wielostronne banki rozwoju

W 2013 roku ówczesny prezydent USA Barack Obama opublikował „Prezydencki Plan Działań w zakresie Klimatu”, nakazując w nim agencjom rządowym wspieranie inwestycji sprzyjających klimatowi. Plan zakładał również zakończenie finansowania z publicznych funduszy wsparcia dla nowych inwestycji w węgiel energetyczny, zarówno na kontynencie jak również terenach zamorskich, z wyłączeniem krajów o najniż-

Over 100 Major Financial Institutions Now Have Coal Finance Restrictions

To date, over 100 globally significant financial institutions including public development banks, national development finance institutions, export credit agencies, private banks and insurance companies have developed formal thermal coal mining and/or coal-fired power plant exclusion policies.

- World Bank announces first restrictions: No new project finance except in 'rare circumstances'
- 2 Multilateral Development Banks, 9 Development Finance Institutions follow World Bank adopting coal finance restrictions

- Asian Infrastructure Investment Bank proposes coal restrictions
- AXA becomes first global insurer to restrict project underwriting and insurance for new projects
- ING first global bank to set phaseout date for coal in power sector by 2025

Rys. 2. Restrykcje finansowe wprowadzone na arenie międzynarodowej. Źródło: (Buckley 2019)

Fig. 2. Financial restrictions introduced internationally. Source: (Buckley 2019)

Tabela 1. Działania podejmowane przez globalne podmioty zarządzające aktywami
Table 1. The activities taken by the global asset management entities

Nazwa podmiotu	Działanie
Storebrand, największy w Norwegii holding zarządzający aktywami, o łącznej ich wartości ponad 85 mld USD	Wykluczanie od 2013 roku podmiotów związanych z węglem kamiennym, rokroczne rozszerzanie tej polityki na podmioty sektora paliw kopalnych oraz wprowadzanie większych restrykcji
Norweski Państwowy Fundusz Majątkowy zarządzający kapitałem o wartości ok. 1 miliarda USD	Dezinwestowanie w węgiel od 2015 roku oraz stopniowe wychodzenie z finansowania innych wysokoemisyjnych dziedzin gospodarki, takich jak piaski bitumiczne, elektrownie węglowe, spółki gazowe i naftowe
Stan Kalifornia, zarządzający funduszem emerytalnym pracowników sektora publicznego o wartości 350 mld USD oraz funduszem emerytalnym nauczycieli stanowych o wartości 215 mld USD	Zakaz inwestowania w firmy związane z węglem energetycznym od 2015 roku
Fundusz Stanu Nowy Jork	Dezinwestowanie w sektor paliwowy w ciągu pięciu najbliższych lat
Australijski Fundusz Emerytalny	Przeniesienie kapitału o wartości 147 mld AUD pod zarząd inicjatywy Climate Action 100+, nakłaniającej największych światowych emitentów CO ₂ do zmian zmierzających do ratowania klimatu. Inwestycja ponad 1 miliarda AUD zmierzająca do odsunięcia najbardziej energochłonnych gałęzi przemysłu od energetyki węglowej (poprzez zapewnienie alternatywnych źródeł energii) w 2015 roku
Szwedzi Fundusz Emerytalny AP7 (ponad 54 mld USD)	Dezinwestycje w 65 korporacji kontynuujących finansowanie lobby odrzucające pakiet klimatyczny w lipcu 2018 roku
Amundi – największy w Europie podmiot zarządzający aktywami (1,4 biliarda EUR)	Wprowadzenie polityki zrównoważonego rozwoju (środowisko, społeczeństwo, ład korporacyjny – ang. <i>Environmental, Social, Governance, ESG</i>) do całego portfolio od 2018 roku
Koreański Fundusz Emerytalny nauczycieli oraz Fundusz Emerytalny Pracowników rządowych (22 miliardy USD)	Wycofanie z finansowania jakichkolwiek nowych elektrowni węglowych w październiku 2018 (jako pierwsza koreańska instytucja finansowa dezinwestująca w energetykę opartą na węglu)
Francuska grupa Caisse des Depots (150 miliardów EUR)	Brak inwestycji w jakiegokolwiek przedsiębiorstwa związane z górnictwem lub energetyką z większym niż 10% udziałem energii pochodzącej z węgla (wcześniej – 20%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Buckley 2019)
 Source: The own study based on (Buckley 2019)

szych dochodach, gdzie nie ma innych uzasadnionych ekonomicznie źródeł energii i pod warunkiem, że wdrożona jest tam możliwie najbardziej efektywna technologia węglowa. Rząd Stanów Zjednoczonych jest największym udziałowcem Banku Światowego, Azjatyckiego Banku Rozwoju, Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju, a także Afrykańskiego Banku

Rozwoju, tak więc decyzja ta wpływa jednocześnie na wiele instytucji ogólnoswiatowych.

Najważniejsze podmioty należące do tej grupy instytucji finansowych oraz ich działania zostały przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2. Działania podejmowane przez wielostronne banki rozwoju
Table 2. The activities taken by multilateral development banks

Nazwa podmiotu	Działanie
Światowa grupa bankowa	Brak nowych projektów finansowych dla elektrowni węglowych oraz kopalni węgla energetycznego z wyjątkiem rzadkich okoliczności od 2013 r. W 2017 r. program został rozszerzony o brak finansowania przedsiębiorstw sektora gazu i ropy naftowej po 2019 r. W 2018 r. Bank ogłosił zaprzestanie finansowania budowy elektrowni węglowej w Kosowie
Europejski Bank Inwestycyjny	Wprowadzenie polityki restrykcji dla pożyczek udzielanych spółkom węglowych w 2013 roku
Azjatycki Bank Infrastruktury i Inwestycji	Brak finansowania energetyki opartej na węglu od 2017 roku z wyjątkiem jednej inwestycji powiązanej pośrednio
Nowy Bank Rozwoju	Preferowanie inwestowania w odnawialne źródła energii, żaden z 23 finansowanych projektów o zasięgu globalnym nie jest wiązany z węglem
Azjatycki Bank Rozwoju	Wprowadzenie dodatkowego kosztu dla wysokoemisyjnych podmiotów podczas podejmowania decyzji kredytowych (36 USD za tonę wyemitowanego CO ₂) w 2018 roku; Fundusze z przeznaczeniem na kredyty dla energetyki odnawialnej – 3 mld USD do 2020 roku; Ostatnia pozytywna decyzja dla finansowania energetyki węglowej w 2014 r. dla elektrowni opalanej węglem brunatnym w Pakistanie
Międzynarodowa Korporacja Finansowa	Wykluczenie finansowania pośredniego dla inwestycji w energetykę opartą na węglu od 2018 roku
Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju	Usunięcie wykluczenia z dotychczasowego programu braku finansowania węgla oraz rozszerzenie go o segment poszukiwania i szacowania zasobów ropy naftowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Buckley 2019)
 Source: The own study based on (Buckley 2019)

4.3. Agencje kredytów eksportowych

Zgodnie z informacjami IEEFA łącznie 35 agencji kredytów eksportowych wprowadziło restrykcje wobec energetyki opartej na węglu. Wśród największych podmiotów tej grupy wymienić należy:

- OECD – zgodnie ze stanem na styczeń 2019 roku regulacje pozwalają na finansowanie elektrowni opalanych węglem jedynie bloków energetycznych o parametrach ultra-superkrytycznych lub takich, których emisyjność nie przekracza 750g CO₂ na kWh. Biorąc pod uwagę kryterium emisyjności poniżej 750g CO₂/kWh, w praktyce oznacza to wykluczenie finansowania wszystkich czynnych elektrowni w Australii i Indiach. OECD zapowiedziało również dalsze zaostrzenie restrykcji.
- Francuska agencja Coface – w 2015 roku Coface zmieniła swoją politykę eksportową – w ten sposób, by zaniechać wspierania wszystkich kopalń oraz elektrowni węglowych z wyjątkiem tych posiadających systemy wychwytywania i magazynowania CO₂. W 2019 roku w dalszym ciągu brak jest na skalę przemysłową zarówno gotowych, jak i w przygotowaniu opłacalnych ekonomicznie elektrowni węglowych z zainstalowanym systemem wychwytywania i magazynowania CO₂.
- Agencja Rozwoju Eksportu Kanady – w styczniu 2019 roku agencja opublikowała swoją nową politykę na rzecz klimatu zakładającą brak nowych projektów finansowania elektrowni węglowych, wydobycia węgla energetycznego oraz infrastruktury związanej z tymi działalnościami, niezależnie od położenia geograficznego.

4.4. Krajowe fundusze rozwoju

Większościowym udziałowcem w krajowych instytucjach finansowych jest zwykle rząd danego państwa. Stanowią one zwykle dawców kapitału dla projektów rozwojowych, w które sektor prywatny nie chce lub nie jest gotowy inwestować. Fundusze takie finansują projekty na własnym rynku wewnętrznym, ale jednocześnie często inwestują w projekty w krajach rozwijających się. Według IEEFA w lutym 2019 roku było 12 krajowych funduszy rozwojowych z restrykcjami wobec energetyki węglowej, z czego 9 zalicza się do znaczących na skalę globalną.

Działania podjęte przez poszczególne agencje krajowe przedstawiono poniżej:

- Dania, Finlandia, Islandia, Norwegia, Szwecja, Stany Zjednoczone, Wielka Brytania – w 2013 roku kraje te dołączyły do zaproponowanego przez USA programu zakończenia publicznego finansowania nowych elektrowni węglowych na terytoriach zamorskich, za wyjątkiem rzadkich okoliczności szczególnych,
- Francja, Niemcy i Europa – w maju 2016 fundusze Francji, Niemiec, Europejski Bank Inwestycyjny, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju oraz niemiecki Bank Rozwoju opublikowały wspólną politykę przyjęcia najlepszych światowych praktyk w zakresie szacowania wszystkich ryzyk związanych z klimatem. Zgodnie z IEEFA polityka ta obejmuje wykluczenie węgla. Ponadto Banki Francji oraz Niemiec stworzyły własne polityki zakładające wpisanie się w politykę OECD oraz dostosowanie polityki kredytowej do założeń porozumienia paryskiego.
- Brazylia – w październiku 2016 roku Brazylia ogłosiła zakończenie wspierania elektrowni opalanych węglem i ropą naftową, a także rozpoczęła działania zmierzające do wspierania proaktywnego inwestowania w infrastrukturę odnawialnych źródeł energii.
- Dania – w 2016 roku Duński Bank Rozwoju odszedł od finansowania górnictwa i energetyki węglowej.

- Szwajcaria – w 2018 szwajcarska agencja SIFEM ogłosiła wyłączenie spod finansowania wszystkich działalności związanych z tworzeniem nowych lub rozszerzaniem istniejących instalacji elektrowni i elektrociepłowni opalanych węglem.
- Plany odejścia od finansowania energetyki węglowej ogłosiła również Islandia.

4.5. Międzynarodowe agencje ubezpieczeniowe

Do chwili powstania raportu IEEFS, 20 firm ubezpieczeniowych o zasięgu globalnym, o aktywach o łącznej wartości przekraczającej 6 miliardów USD, reprezentujących przeszło 20% łącznych światowych aktywów ubezpieczeniowych, (w tym 4 największych ubezpieczycieli w Europie) przyjęło politykę dezinvestowania w wydobywanie i energetykę węglową. Jeśli uwzględnić mniejszych ubezpieczycieli również wdrażających politykę dezinvestowania w węgiel, uzyska się liczbę 25 przedsiębiorstw w skali świata.

Polityki wykluczania węgla obejmują obecnie już około 30% światowego rynku ubezpieczeń, są jednakże nadal rozszerzane. Przykładem są firmy AXA i Allianz, obejmujące restrykcjami także podmioty wykazujące nakłady kapitałowe na nowe projekty węglowe.

Stopniowe zaostrzanie polityk na światowym rynku ubezpieczeń wobec podmiotów związanych z węglem jest kluczowym czynnikiem. Instytucje tego typu przechodzą od początkowego „zielonego mydlenia oczu” do konkretnych polityk o realnym wpływie na systematyczne wprowadzanie zmian.

Przykłady globalnych firm ubezpieczeniowych stosujących polityki restrykcyjne wobec węgla:

- Axa
- Allianz
- Aviva UK
- CNP Assurances
- Aegon N.V.
- Zurich
- Markel Corporation
- Lloyd's (UK)
- Hannover Re
- SCOR, Macif, AG2R La Mondiale, Groupama of France
- Munich Re, Swiss Re
- Generali of Italy
- Storebrand
- Varma of Finland & VIG of Austria
- California State Compensation Insurance Fund, Natixis.

Większość firm ubezpieczeniowych wprowadziło lub zaktualizowało swoje polityki wykluczania podmiotów związanych z węglem na przestrzeni dwóch ostatnich lat.

4.6. Wiodące banki globalne

Na chwilę obecną, 34 banki prywatne o znaczeniu globalnym wprowadziły restrykcje w udzielaniu kredytów podmiotom związanym z węglem. Większość polityk nakłada restrykcje na udzielanie kredytów i/lub gwarancji bankowych zarówno dla kopalni jak i elektrowni węglowych (<https://www.banktrackt...>). Część z restrykcji obejmuje jedynie finansowanie projektów, podczas gdy inne, bardziej kompleksowe zakładają także blokady dla finansowania korporacji oraz gwarancji bankowych, rozszerzone nawet o usługi związane z energetyką węglową, takie jak inwestycje w infrastrukturę kolejową i portową ułatwiającą transport węgla.

Wśród banków prywatnych o zasięgu globalnym stosujących restrykcje wobec górnictwa i energetyki węglowej wymienić można:

- Credit Agricole S.A. i Natixis of France
- Morgan Stanley

- City
- JPMorgan Chase
- U.S. Bancorp
- Ilmarinen & OP Financial Group of Finland
- Deutsche Bank, Rabobank, ABN Amro
- Australian Banks
- ING
- Societe Generale i BNP Paribas
- KBC Group N.V.
- Commerzbank AG
- HSBC
- Royal Bank of Scotland
- Lloyd's Banking Group
- Standard Chartered
- BBVA i Banko Santander of Spain
- Barclays Bank
- Bank of America
- Wells Fargo
- Credit Suisse, UBS, National Australia Bank i The Development Bank of Singapore
- SEB, PNC i DZ Bank
- Japan
- Nedbank, Standard Bank, FirstRand Bank of South Africa

Przytoczone przykłady pokazują skalę zjawiska odchodzenia globalnych instytucji od finansowania energetyki opartej na węglu jako ich sposobu na przyczynienie się do realizacji założeń porozumienia paryskiego. Tendencja ta niesie za sobą jednakże również negatywny aspekt w postaci zjawiska zwanego „*greenwashing*”, czyli „zielonego mydlenia oczu”, kolokwialnie nazywanego także „ekościemą”. Zjawisko to polega na podejmowaniu przez instytucje finansowe działań, mających za zadanie pokazanie interesariuszom przedsiębiorstwa oraz opinii publicznej rzekomego zainteresowania danego podmiotu realizacją założeń porozumienia paryskiego, jak na przykład tworzenie specjalnych funduszy z przeznaczeniem na finansowanie niskoemisyjnych lub zero-emisyjnych technologii wytwarzania energii, jednakże bez zaprzestania finansowania konwencjonalnej energii węglowej lub też tworzenie fałszywego obrazu restrykcji, poprzez tworzenie polityk wykluczających tylko określone sposoby finansowania (jak na przykład inwestycji rozliczanych jako projekty) i nagłaśnianie ich, przy jednoczesnym braku realnego wpływu tego typu regulacji na podmioty finansowane dotychczas.

5. Inwestycje w czystą energię

Równolegle do ograniczeń w finansowaniu energetyki opartej na węglu, stanowiących pasywne narzędzie służące ochronie klimatu, instytucje finansowe prowadzą również aktywną politykę wspierania tzw. czystej energii. Wiele z podmiotów, które przez lata finansowały górnictwo i energetykę węglową, obecnie wycofuje się z finansowania tej gałęzi przemysłu, widząc jednocześnie niespotykane możliwości rozwoju w finansowaniu odnawialnych źródeł energii. Według stanu z lutego 2019, dziewięć spośród największych banków świata zobowiązało się do sfinansowania inwestycji w czystą energię na poziomie minimum 100 mld USD, co łącznie daje zawrotną sumę 1,388 miliarda USD. Te dziewięć banków przyniosło niezmiernie ważne wsparcie wobec tzw. rynku zielonych akcji, który osiągnął w 2018 rekordowy poziom 167 miliardów USD w nowej emisji. Rynek ten wspiera globalne inwestycje w zakresie czystej energii oraz pośrednio otwiera dostęp do globalnych funduszy inwestycyjnych obejmujących około 41 miliardów USD dla rynków wschodzących.

Przykładem instytucji inwestujących w odnawialne źródła energii jest Citygroup, która w 2015 roku ogłosiła nowy cel inwestycyjny w zakresie inwestycji w technologie energetyki

odnawialnej na poziomie 100 miliardów USD do roku 2025, po tym jak osiągnęła wcześniej założony cel 50 miliardów USD do roku 2015. Obok City, banki takie jak Goldman Sachs, Bank of America, Credit Agricole of France, BBVA of Spain oraz HSBC UK również zadeklarowały podobne kwoty.

Jak do tej pory największe rozwiązanie w zakresie niskoemisyjnych rozwiązań pochodziło od Morgan Stanley. Stworzone w kwietniu 2018 roku zobowiązanie zakłada przeznaczenie do roku 2030 sumy 250 miliardów USD na inwestycje w czystą energię, przy czym nadmienić należy, że od 2006 roku instytucja przeznaczyła już na ten cel 84 miliardy USD. Niewiele mniej postanowiła przeznaczyć firma Wellf Fargo, deklarując kwotę rzędu 200 miliardów USD do roku 2030, w oparciu o deklarację JPM Chase z sierpnia 2017 roku o przeznaczeniu 200 miliardów USD do roku 2025, co w pewnym stopniu przyczyniło się do rozwoju globalnego rynku zielonych obligacji.

6. Podsumowanie

Sektor paliwowo-energetyczny, ze szczególnym uwzględnieniem energetyki opartej na węglu, jest sektorem specyficznym ze względu na wysoką kapitałochłonność i ryzyko prowadzenia działalności. Konsekwencją są trudności w pozyskiwaniu zewnętrznego finansowania oraz kształtowania prawidłowej struktury finansowania przedsiębiorstw, pozwalającej na uzyskanie efektu dźwigni finansowej. W obecnej sytuacji dodatkową trudność stanowią umowy oraz regulacje prawne o zasięgu międzynarodowym, ukierunkowane na coraz szybszą rezygnację z węgla, jako głównego nośnika energii. Najważniejszą z nich stanowi porozumienie paryskie, w ramach którego zarówno rządy państw, jak również międzynarodowe instytucje finansowe zobowiązują się do wdrażania rozwiązań przyczyniających się do redukcji emisji CO₂. Efektem realizowania założeń porozumienia paryskiego przez największe międzynarodowe instytucje finansowe jest wprowadzanie przez nie polityk zakładających coraz szerszej zakrojone restrykcje wobec podmiotów, których działalność często nawet tylko pośrednio związana jest z energetyką opartą na węglu. Programy ograniczeń finansowania, stosowane zarówno przez międzynarodowe fundusze inwestycyjne, krajowe fundusze rozwojowe, jak również globalne banki czy firmy ubezpieczeniowe, a równolegle tworzone z nimi fundusze na inwestycje w czystą energię, mają za zadanie przyczynić się do realizacji założeń porozumienia paryskiego. Z punktu widzenia energetyki konwencjonalnej opartej na węglu, a zatem z punktu widzenia również polskiej energetyki, oznaczają jednakże w praktyce perspektywę coraz bardziej utrudnionego dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania.

Literatura

- Briefing Paper in the 2018 Global Investor Statement to Governments on Climate Change, 2018.
- BUCKLEY T. 2019 - Over 100 Global Financial Institutions are exiting coal, with more to come, IEEFA.
<http://roadtoparis.info/>, dostęp. 10.05.2019
- https://ec.europa.eu/clima/policies/international/negotiations/paris_en,
dostęp 10.05.2019
- https://www.banktrack.org/page/list_of_banks_which_have_ended_direct_finance_for_new_coal_minesplants,
dostęp 10.05.2019
- KUSTRA A. 2018 - Agencje kredytów eksportowych ECA i ich rola w finansowaniu górnictwa na świecie, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Artykuł wpłynął do redakcji – wrzesień 2019
Artykuł akceptowano do druku – 25.09.2019